

DEL 3

Men hva skal vi gjøre?

Hva kan vi gjøre i klasserommet og i barnehagen? Det fins svært mye forskning som viser hvordan jenter er den undertrykte parten. Men hva gjør vi med det til hverdags? Denne tredje delen handler om det. Her kommer jeg tilbake og diskuterer tiltak på noe av det som er beskrevet i del 1. Hvordan skal vi i praksis arbeide for en skole der begge kjønn lever uten undertrykking og underordning? Der alle er individer, med sine tydelige ressurser, uavhengig av hvilket kjønn de tilhører?

Jeg tror ikke vi kan få vekk kvinneundertrykkinga i samfunnet ved å jobbe bare gjennom klasserommet og barnehagen. Men jeg tror vi kan utrette en god del. Framfor alt hvis vi hjelper jentene til å se sin egen situasjon, slik at de kan velge om de vil ta opp kampen eller ikke. Hvis jentene samler seg og klarer å si hva de vil, kommer vi enda lenger.

Boka er lagt ut
på nettet i fire deler.
Du finner resten
i pdf-arkivet.

Bli kjent med de stille!

Nå skal det skje! Jeg har bestemt meg for å gjøre alt jeg kan for å fordele meg sjøl mer rettferdig på jenter og gutter. Men jeg trur ikke jeg klarer det aleine. Jeg vil at elevene skal se hva som foregår. Vil jentene ta opp hansken? Vil de få støtte av noen gutter?

Det er 1. time mandag. Klassen har omsider kommi til ro. Mandager kan være vanskelige. Mange har vært lenge oppe hver kveld siden fredag og er trøtte, noen har hatt hyggelige opplevelser og andre har hatt det ekkelt. Men sola skinner på åsene rundt byen, og jeg har tenkt å lese for dem i siste time. Først skal vi være forskere. For jeg skal prøve å gjøre noe i praksis med det at jeg fordeler tida mi så ulikt på jenter og gutter. Men da må jeg ha dem med meg!

Jeg vil gjerne at elevene skal se det som skjer. Jeg ønsker at jentene skal begynne å ta opp kampen om tida, og at de mest rettferdige av gutta ikke protesterer. Kanskje noen av dem til og med vil spille på lag med jentene? Det er jo også mange gutter som plages av ego-bajasenes tyranni.

Kanskje de skal gjøre sine egne undersøkelser?

– Veit dere hva jeg leste i helga? spør jeg, og svarer sjøl slik lærere har for vane: – At lærere er urettferdige mot elevene!

Det blir en alminnelig enig nikking og forståelsesfull mumling. Det veit de godt. – Lærerne bruker veldig mye tid på noen elever, og lite eller ingen tid på andre, fortsetter jeg.

– Jammen du har sagt at alle er forskjellige og at den samma bobledressen ikke passer til alle, sier Marit.

– Du sier at det ikke er rettferdig å dele likt bestandig, for noen trenger mer hjelp enn andre, sier Leslie.

– Jeg må ha mer hjelp i norsk, sier Hoi som er fra Kina.

– Jeg trenger hjelp med disse tåpelige forkortelsene, sier Ole, som avslører at han smugleser i leksikon igjen.

– Og jeg har lese- og skrivevansker, minner Nils om, en av de

gutta jeg sjelden tar meg av. – Men jeg får ikke noe hjelp.

Jeg blir stolt av elevene som kan snakke hverdagslig om å trenge hjelp, og sier at jeg er enig med dem i at det beste og riktige er at folk får det de trenger. – Men så er det mange undersøkelser som viser at lærerne bruker mye mer tid på gutter enn på jenter, uten alltid å tenke over hvem som trenger! Er ikke det rart? spør jeg.

Det synes de er rart. – Det må være noen andre lærere, det, frøken, for du snakker jo mest med jenter, sier Steinar.

– Du snakker mest med Kari, Lena, Hoi, Rufina, Synnøve og Marit, sier Ronny indignert. – Du hører bare på dem. Aldri snakker du med andre.

– Dere er nødt til å undersøke hva jeg gjør, sier jeg, – for jeg vil gjerne prøve å dele meg mer rettferdig, sjøl om jeg helst ville vært tre voksne samtidig også! Vil dere være forskere?

Den jobben kunne de godt ta på seg, og stor var overraskelsen da jeg dro opp 27 stoppeklokker av bæreposen. Det hadde kosta mye strev å få tak i dem. Skolen hadde noen, jeg hadde lånt av venner, idrettslaget og en annen skole.

– Nå skal vi jobbe med arbeidsplanen som vanlig. Når jeg kommer bort til deg og vi snakker med hverandre, trykker du på stoppeklokka. Når jeg går, stopper du den. Kommer jeg tilbake, trykker du igjen så den går videre. På slutten av timen ser vi.

Det er en alvorlig sak å være forsker. Her blei det jobba og trykka. Noen situasjoner var ikke lette å få med seg, særlig når det viste seg at jeg snakka med fem stykker samtidig mens de satt vidt forskjellige steder i rommet. Jeg mima "ta av deg lua" til Svein samtidig om jeg med øya i bakhuet gjorde tegn til Marit om at jeg snart kom til henne, den ene munnvika minte Petter om hvor skrivebøkene lå, og den andre munnvika svarte ja til at Hans kunne gå på do, – mens jeg egentlig satt på huk hos Espen og forklarte 1/2 pluss 1/4.

Det var ikke så lett å telle opp, for noen hadde glemt å stoppe klokka eller å sette den i gang. Men grovt sett var bildet slik at Espen hadde fått sammenlagt 14 minutter til brøkstykker, Ronny hadde fått 9 til forhandlinger om hvilken bok som var mulig eller umulig å skrive i, for ham, akkurat i dag, tre gutter og to jenter hadde fått omtrent to minutter hver, fire jenter omtrent 20-30 sekunder hver, og Hoi, Nils, Leslie, Lise, Karima og Sobia ingen.

Klassen syntes ikke dette var noe spesielt rart. Ikke jeg heller. Du trenger jo ikke alltid hjelp av frøken. Du kan jo spørre noen andre i klassen som kanskje veit. Køen til frøken er så lang. Dessuten blir skoletimens 45 minutter, i praksis 40, delt på 27 elever, ikke så mye på hver uansett, og frøken snakker som regel mest. (Det skulle vært forbudt mer mer enn 20 elever i en klasse!)

Den knappe tida stiller bare enda strengere krav til bruken av den. Hvem får ressursene? Undersøkelser i andre land viser at sjøl om læreren klarer å snakke med like mange jenter som gutter, og er veldig stolt og fornøyd over det, med god grunn, viser det seg at hun bruker mer tid ved guttas pulter.

Vi gjorde den samme undersøkelsen fire ganger. Nå begynte noen elever å reagere: Det var omtrent de samme som ikke hadde noen sekunder å rapportere om hver gang! Ikke et eneste lite sekund.

– Jeg trenger ikke, sa Karima kjekt, men så langt fra kjekk ut. For på morsmålet hennes har ikke substantivene kjønn slik som de har på norsk, så hun er virkelig en av dem som trenger tett oppfølging av det hun skriver.

Så hadde vi klassemøte. Vi hadde rydda pultene inn til veggene og stabla dem oppå hverandre for å få plass til å sette stolene våre i en ring. – Hva kan gjøres? spurte jeg. For jeg tenkte at jeg ikke klarte dette aleine. Jeg var sjøl så fastlåst i mønstra i klassen, og hadde vanskelig for å rive meg løs. Jeg var en del av suppa jeg, like mye som de var.

Men tenk om jentene kunne SE, sånn at de kunne kreve tiltak hvis de ville det? Ja, rettferdige gutter også. Ville de være i stand til å slå seg sammen og kreve mer av tida til den voksne?

Det var diskusjon. Ordet gikk rundt, alle skulle si noe. – Det er jo to lærere her inne noen ganger, sa Anne. – Du kunne ta med dem som du sjelden snakker med inn på grupperommet, og så kunne dere jobbe der.

– Eller dere kan dele klassen i to, og så blir det bare 13 og 14 i hver klasse liksom, og så ser dere oss bedre, mente Petter.

– Og så kan vi sette jentestrek og guttstrek, foreslo Mette, – når frøken går rundt og hjelper, vi kan bytte på å sette strek, og hvis det er mange flere guttstreker, så kan vi si ifra til frøken at hun må ta seg sammen!

– Du behøver jo ikke krangle med Ronny om bøker så ofte

heller, da, mente Kari. – Du kan jo la han skrive i den boka han vil, for det med bøker tar ganske mye tid bestandig.

– Du kan straffe oss som bråker og sende oss til rektor og la oss sitte igjen og få parade og straffelekse og gi oss juling og brev med hjem, foreslo Roger.

– Jeg kan vel ikke vite hvem bok jeg skal skrive i når boka mi er borte, mente Ronny. – Det er noen som tar dem, og den andre boka er ekkel og så fant jeg ikke den grønne, og da kan jeg ikke regne heller! Og da er det ikke min skyld! Og jeg hadde ikke viskelær.

– Du får passe på tinga dine sjøl, mente Solveig. Da gikk Ronny fra møtet.

Da møtet var slutt, tenkte jeg: – Kanskje det skjer en vakker dag at det kommer noen og sier til meg: – Nå har du ikke snakka med meg på to uker, frøken!

Det har ikke skjedd. Men jeg blei glad da Ida trampa inn i klassen idet jeg sto i døra på begynnelsen av en time: – Jeg vil ikke sitte bakerst mer! Jeg vil sitte ved kateteret! Jeg får jo aldri noen OPPMERKSOMHET her nede!

Vi måtte le begge to. Og så bytta vi rundt på plassene våre igjen.

Læreren må nærmest øve vold på seg sjøl når hun skal endre sin egen praksis. Det er ikke bare gutter eller jenter som kan stritte imot. Det læreren er vant til, er så inngrodd, så mye en del av hele sjela, at endringer kan virke helt forferdelige. For eksempel viste en undersøkelse at lærere som virkelig klarte å gi like mye tid til jenter som til gutter i en periode, sa etterpå at de hadde hatt følelsen av at de ga jentene 90 %.

Nå er det ikke i alle klasser at også gutta kan diskutere slike spørsmål noenlunde vennligsinna. En svensk lærer ville dele seg bedre. Hun prøvde i hvert fall bevisst å spørre annen hver jente og gutt. Når gutter avbrøyt jenter, stansa hun dem så godt hun kunne, og oppmuntra jenta til å fortsette å si det hun skulle.

Etter et par skoletimer kom en delegasjon på fire gutter og spurte morskt om hvorfor jentene fikk alle spørsmåla.

– Alle?

– Ja, de aller fleste, i hvert fall!

– Jeg trur dere får omtrent halvparten hver, mente læreren.

– Absolutt ikke! De får mange flere! De prater hele tida!

I neste time førte en av disse gutta statistikk. Det syntes læreren var fint. Da timen var slutt, storma de andre gutta bort til han som noterte. De blei sinte: -Feiging! De gikk ut uten han.

I neste time var det to gutter som førte statistikk. De satt ved sida av hverandre. Ny delegasjon. De krevde at hvert spørsmål som ei jente ikke kunne svare på, skulle gå til en gutt. Om hun satt og nølte, skulle også en gutt ha rett til å svare.

Men læreren fortsatte med sitt. Da fant gutta opp en ny taktikk: Når Petter fikk et spørsmål, sa han: – Nei, jeg veit ikke, veit du, Pelle? Pelle visste heller ikke, men – veit du Bengt? Slik sendte de sjøl spørsmålet rundt, de fikk brukt mye av tida på den måten. De gjenerobra sine vanlige to tredeler.

Så kom jentene. De ba om at frøken måtte slutte å dele ut ordet likt. Gutta var nemlig sure på dem, og ville ikke snakke med dem. Læreren konkluderer slik: "Om jenter var svarte og gutter var hvite, hadde svensk skolepolitikk lett kunnet blitt anmeldt til FN for krenking av menneskerettighetene, så åpenbart diskriminerende er den for jentene."

Et par uker etter forsøket med stoppeklokke, satte jeg meg med klasselista for å forbedre meg – igjen. – Bli kjent med de stille, bli kjent med de stille...Den stadige tanken på at jeg ga all min sjel til et fåtall i klassen, mens mange fikk lite og noen fikk enda mindre, gjorde at jeg nok en gang skulle oppsummere hvor god kontakt jeg hadde med de forskjellige barna.

En god pekepinn på dette, er å se hvor mye jeg veit om dem. Jeg noterte stikkord utafør hvert navn. Hva jeg visste de kunne bra i alle fag, om det var noen problemer, om de lekte i friminutta, hvem som var vennene på skolen, hva som var hobbyene deres og mye mer. Noen visste jeg "alt" om og skreiv mye om, mens andre trudde jeg ting om fordi jeg ikke var kjent med dem, og skreiv lite.

I den siste tida har det blitt retta mer oppmerksomhet mot "det stille barnet" i skole og barnehage. Det fins sjølsagt stille gutter som ikke snakker mye med andre og som holder seg mye for seg sjøl. Enda oftere er det jenter som er slik.

Vi kan ikke lett vite hvorfor disse barna er så stille. Vi lurer ofte på om det "er noe", men vi nøler med å trekke noen store konklusjoner. For det kan godt hende at barnet eller ungdommen har det fint og trives. Vi voksne som har med barn og ungdom å

gjøre, er så vant til bråkete og urolige barn, at vi lett kan se på stille barn som unormale og tru at det er noe alvorlig i veien. Det behøver det jo slett ikke å være.

Men nettopp fordi vi ikke **veit**, skal vi gjøre oss bedre kjent med barnet eller ungdommen. Ei alminnelig erfaring er jo at gutter oftere reagerer på problemer med å bråke, mens jenter oftere reagerer på problemer med å bli inneslutta og stille. Dette kan handle om generell mistriivsel av en eller flere grunner, eller seksuelle overgrep.

En undersøkelse i Rogaland så på skolenes søknader om tilleggstimer til elever som trengte spesiell hjelp. På barnetrinnet mente skolene at gutta hadde behov for 83 % av tilleggsressursene og på ungdomstrinnet 75 %. På videregående skole var den pedagogisk-psykologiske tjenesten i kontakt med 52 % gutter og 48 % jenter.

Henvisningen av jenter øker med alderen. Blir jenter oversett fordi de gjennomgående er stille og flinke elever? Kan det være slik at jenter sjøl tar kontakt med hjelpeapparatet når de blir eldre, fordi vanskelighetene ikke lenger er til å bære aleine? I Norge utgjør kvinnene 2/3 av klientene i poliklinisk voksenpsykiatri. Vi kvinner blir gale, mens menn kommer i fengsel...

Hvordan kan vi lærere som jobber sammen om klasser, eller i team som det heter på norsk nå, hjelpe hverandre sånn at vi får snakka mer med stille barn? Hvordan skal vi klare å snakke om stille Lise i et helt kvarter uten at Ronny blir diskusjonens tema? Hvordan skal vi klare å planlegge undervisninga om ålens merkelige liv uten å være redde for at Ronny skal svømme sin vei, men slik at vi planlegger oppgaver som gjør at Lise og Kari får litt mer sjøltillit? Vil ikke alle stille barn tjene på at vi får slik erfaring, og ikke bare stille jenter? Kanskje vi får det til hvis vi øver oss på det?

Kanskje vi klarer det med barnas navn også, hvis vi hjelper hverandre med det? Når vi får nye klasser: Kanskje vi kan øve oss på å lære navnet til de vi skjønner er de stilleste, enda fortere enn før? Vi kunne spørre hverandre etter ei uke eller to: – Hvem kan du navnet på nå?

Karate, gris og gruppearbeid

Nå vil jeg starte et arbeid med å la egobajasene få ta ansvaret for seg sjøl, slik at Kariene slipper det. Fins det praktiske metoder som forener avsløring av gratispassasjere med framheving av de stille?

– Nå skal dere få trene dere på å undervise hverandre, fortalte jeg klassen. – Jeg deler dere i grupper, og alle gruppene får forskjellige oppgaver. Ingen får likt. Da må hver gruppe fortelle til alle de andre, ikke sant?

Jo, det virka naturlig, syntes de. Temaet var resirkulering av avfall, og oppgava var tilsynelatende nokså enkel. Hver gruppe fikk en liten tekst som de måtte lese sammen, og så skulle gruppa jobbe med å framstille teksten på en tydelig måte for de andre. Kanskje en stor plakat var fint? Alle på gruppa skulle fortelle litt hver, og den fordelinga måtte de bli enige om på forhånd og øve seg på.

Oppgava var altså lett. Det var jo ikke mye å lese, ikke sant? Og plakat hadde de jo laga før. Men enkel er ikke en slik oppgave for alle. Den stiller store krav til vilja til å samarbeide: Hvordan skal teksten framstilles? Hva er det viktigste? Skal de tegne eller skrive? Hvem skal gjøre hva på plakaten? Kan en som ikke har tegna, fortelle om ei tegning? Kan en lese det en annen har skrivi? Hvordan skal tekst og tegning plasseres på plakaten? Hvem skal fortelle om hva? I hvilken rekkefølge? Dette er hard trening for livets arbeid for 10-11-åringer.

Ei gruppe fikk en liten tekst om hvor mye glass vi kaster i Norge i løpet av et år, og om hvor mange flasker det kunne blitt. Ei gruppe fikk om metall, ei om papir, ei om plast og ei om matavfall.

Jeg leste opp gruppene. Noen jentegrupper, noen blandingsgrupper, og guttegrupper. Nå skulle de arbeidsomme få slippe å ta ansvaret for svimebøttene og de late. De arbeidsomme skulle få ta ansvaret for seg sjøl, og få bruke all tida si på å jobbe og ha det

koselig. Og de svimete skulle også få ta ansvaret for seg sjøl, og ikke få gjemme seg under de arbeidsommes beskyttende paraply.

Jeg var spent på om det kom til å bli slik jeg trudde, og som jeg har erfart i mange andre klasser, og på om elevene kom til å se det samme som jeg.

Arbeidet kom i gang, og jeg tusla rundt hos dem. Jentegruppa som hadde om glass, var i full diskusjon. Nei, de snakka sammen egentlig, om hva vi bruker glass til. – Glassdører! Vinduer, mugger, servise, speil, bilvinduer, flasker, parfymeflasker, og enormt mye mer. – Det lager vi, foreslo Lena. Og det laga de. – Har noen laga speil? Da lager jeg det. – Har noen laga vannmugge? Å, ja. Da lager jeg vannglass.

De tegna, klypte ut, laga ei brusflaske "på ordentlig", og alt blei montert på venstre side av plakaten. På høyre side skreiv de hvor mye vi mennesker kasta, hvor mange flasker dette glasset kunne blitt til, og hvor mye vi derfor kunne spart naturen for hvis vi hadde brukt glasset om igjen. To store resirkuleringsbokser var ei sterk påminning.

Jeg trur at jentene er mer villige til å lære av hverandre og oppmuntre hverandre, slik at det kommer fram mange ideer som blir brukt. De slipper å bruke mye tid på å avvise forslag og ideer og på å slåss om makta i gruppa. Det virker ofte som om det å ta imot de andres forslag er et tegn på vennskap og støtte. Mange jenter er ganske glad i gruppearbeid når de får jobbe sammen med folk de liker.

Noen lærere synes det er ekkelt å se jenter jobbe sammen med jenter. For veit du hva jenter ofte gjør? De snakker om andre ting! Og så hender det at de ler! Men fordi de ikke skal forstyrre, så ler de lavt, det vil si kniser!! Og læreren veit ikke hva de ler av. Ler de av læreren? Eller av treet på tegninga som blei så krokete og rart? Det er ikke lett å si, nemlig!

Det er helt sant at jenter ofte snakker om andre ting. Det gjør gutter også, men det er kanskje ikke så ekkelt, ettersom de roper det høyt?

Jenter som jobber sammen, strekker ut antennene sine. De lukter på stemninga, og leser ansikta. Det skal jo være hyggelig der! De kommenterer hverandres ørepynt, hårstrikk, genser eller blyant-spisser på rosende vis – mens arbeidet om resirkulering av glass går for fullt.

– Den ørepynten hadde du ikke på deg i går? sier Kari til Hoi.
– Nei, jeg fikk den av søstra mi i går, svarer Hoi og later som om den ikke er så fin.

– Den var veldig fin, sier Kari.

– Den er kanskje litt fin, men du har mye finere, svarer Hoi.

Det er ikke Kari enig i, men så jobber de videre med oppgava si, lenge.

Leslie titter opp fra arbeidet og ser bort på Kari, Hoi og Lena. – Dere skriver så pent, jeg skriver så stygt jeg, forteller hun.

De andre lener seg over bordet og studerer nøye det Leslie har skriwi. De blir enige om at Leslie skriver veldig pent, det er heller de som skriver stygt, og dessuten har Leslie en veldig pen ring.

Antennene sveiper rundt. Venenskapet er der fortsatt. De skriver videre.

Noen ganger lever jenter seg så mye inn i hverandre at de bytter person. De bytter klær, og så likner de på den andre. I barnehagen bytter de også navn, prøver å være den andre hele dagen, og forlanger at de voksne skal huske at Nina er Grete og Grete er Nina.

Ofte tenker jeg at guttas antenner går mer innover i deres eget hue for å kjenne etter hva som er der. Her kunne vi lære litt av hverandre. Jenters antenner kunne med fordel trekkes litt innover, og gutters litt ut.

Tilbake til gruppene. Den ene guttegruppa hadde jeg satt sammen av de mest svimete og lite arbeidsomme elevene. Det så de sjøl. De så litt betutta på hverandre. Jeg satte meg hos dem. – Jeg har satt dere sammen på denne gruppa fordi jeg vil at de andre skal slippe dere mens de arbeider, forklarte jeg uten å være det aller minste sur.

– Jeg vil at dere skal ta ansvar for dere sjøl og lære dere til å jobbe fint. Kanskje dere klarer det allerede denne gangen, kanskje ikke. Men jeg som er en gammel lærer, veit helt sikkert at hvis dere vil, så kommer dere til å levere fra dere et veldig fint arbeid i hvert fall den tredje eller fjerde gangen. Det har jeg erfaring for i mange år. Stol på meg!

Jeg trur de forsto at jeg ville dem vel, for det var ingen sure miner. De ville straks sette i gang. De hadde fått den enkleste teksten for at ikke den skulle være noe problem, de ville ha nok å stri med når det gjaldt samarbeidet, og teksten lød: "Søppel-

fyllingene mottar matrester nok til å fore opp 210 000 slaktegriser i året".

De hadde det ikke lett. – Vi må tegne gris! ropte Espen. – Nei, vi må tegne søppel, skjønner du vel, din dust, ropte Hans. – Det er om søppel, ikke sant! – Da kan vi tegne deg, ha ha, lo Thomas og dukka.

Jeg fant ut at de passa veldig bra på det lille grupperommet som ligger inntil klasserommet, så det fikk de helt for seg sjøl – heldiggrisene!

– Frøken! ropte André oppgitt da jeg titta inn til dem. – Frøken! Du må gi oss ei jente! Vi klarer ikke å bli enige om noen ting!

– Jeg trur dere blir enige om noe, svarte jeg. De kjempa videre. Antakelig gjaldt ikke kampen griser og søppel, men hvem som skulle bestemme. Alle ville tegne de grå strekene som skulle forestille søppelhaugen av mat som folk kaster. Deretter ville alle tegne den samme grisen. De krangla om hvem som skulle bestemme hvor grisene skulle stå. Ingen gadd å hente fargene, så Dinh tok en rød tusj som han hadde i lomma si.

Samtidig gikk Espen og Hans stadig vekk ut på golvet for å vise hverandre noen lure knep i spark og sparring. André blei misfornøyd med grisetegninga til Dinh og ville begynne på nytt.

Dinh blei grinete og ville ikke være med, og da ville ikke Thomas være med. Det var ikke akkurat den arbeidsomme summinga som prega gruppa. Det hørtes mer ut som krigsråd med praktiske øvelser. Jeg hadde tenkt å la dem holde på, men var dessverre nødt til å dempe dem av hensyn til naboklassen. Mye fikk de ikke gjort, men fristen var ute, og arbeidet var slutt.

Jentegruppene fikk starte undervisninga. Det får de bestandig. Det er fordi resultatet deres stort sett er veldig bra, og da får jeg satt en norm i starten for hvordan det kan gjøres når en ikke kaster bort tida på rot og tull.

Etter hver gruppes undervisning, skulle klassen kommentere: Hva var fint med det gruppa hadde gjort? Hadde klassen gode råd til forbedringer til neste gang? To jentegrupper og tre grupper med både jenter og gutter tok både rosen og de gode råda fornøyd med seg. Jeg har en følelse av at jeg har et permanent bøllekurs for en del av elevene når de underviser hverandre. Til å begynne med er det slett ikke morsomt for alle elever å stå oppe ved tavla og fortelle til 20 eller 25 andre. Det er ekkelt å få så mye oppmerksomhet.

Men de har gruppa rundt seg, de sier litt hver, oppmerksomheta deles på flere sjøl om den et øyeblikk bare er retta mot den ene, gruppa er kollektivt ansvarlig, alle får øve seg på forhånd, og kommentarene fra elever er positive.

Så når vi har gjort dette gang på gang, år etter år, og fått ros hver gang stemmen er enda et hakk høyere, blir redselen mer og mer borte.

Det er heller ikke alle lærere som synes det er morsomt å snakke på lærermøte på jobben. Noen gjør det ikke. Men de skulle mange ganger ønske at de torde.

Mange tar aldri ordet på et fagforeningsmøte, men har sterke meninger og høy puls. Hvilken systematisk trening har de fått i å se hvor mye de har å bidra med?

Til slutt sto gruppa på fem gutter oppe ved tavla. Hans så litt flau ut. Espen og Dinh sto og prata med hverandre om et bilmerke. Thomas og André var sinte på resten av klassen:

– Ser du ikke at det er griser, eller?! Er du helt dust, eller! De tok seg til panna for riktig å vise hvor håpløst det går an å spørre. Det var vel klart at de røde kulene var griser!

Tenk å lure på hva de var!? Og når noen under avdelinga for gode råd til neste gang foreslo at det kanskje var lurt å ikke stå å prate sammen når en skulle undervise, fikk de beskjed om å følge bedre med sjøl.

Dette var veldig morsomt. Den eneste gruppa som på det iherdigste avviste alle gode råd, og som så på gode råd som personlige angrep som måtte slås resolutt tilbake, var guttegruppa. – Dere gutter, sa jeg, – er den eneste gruppa som har vært sint på gode råd.

– Hmpf, sa gutta.

Sånn går det ofte når en lar arbeidsomme jenter slippe å være barnepiker for svimebøtter og gratispassasjerer! Jeg har sett det gang på gang. Da koser jentene og de arbeidsomme gutta seg, mens de som vanligvis blir passa på eller skjuler seg bak andres arbeid, blir avslørt i all sin velde.

Men bare vent til den tredje eller fjerde gangen! Mi erfaring er at dette er en veldig god måte å få alle til å gjøre en fin innsats på. For når undervisninga er god og klar fra gruppenes side, får de så mye konkret ros fra resten av klassen og av meg, at de blir stolte og glade.

Når klassen ser god undervisning fra noen grupper, blir det kjedelig å høre på tullebukker, og da hjelper det lite om tullebukkene gjør alt de kan for å klovne der oppe ved tavla. Det blir etter hvert mer stas å lage fine framstillinger enn å være egobajas.

I alle klasser jeg har hatt, har etter hvert alle elever undervist skikkelig. Og det har ingen ting med å være såkalt "flink" eller ikke å gjøre. Jeg jobber på skoler med mange elever som ikke har norsk som morsmål, for eksempel, noen kan mye norsk, men andre kan lite. De har holdt strålende undervisning – fordi de hadde jobba.

Men dette får jeg til bare når jeg skiller de arbeidsomme fra dem som ikke er det. Ellers blir ingen av dem synlige for hverandre! Ei gruppe som har trent karate og kranvla mye under gruppearbeidet, ser godt den store forskjellen i resultater mellom gruppene. Og sjøl om klassen er positiv og gir konkret ros for det minste, skjønner turngruppa fort at de har bomma. Det er ikke morsomt å stå og vise fram en grå klump og ei rød kule etter fjorten dagers arbeid!

Da Tom blei vanlig

Det hender at vi har en så bråkete guttegjeng i en klasse at det går over alle staur og vegger. Vi prøver "alt" i alle år, uten at det nytter. Det kan til og med bli verre. Men fins det enda en uprøvd måte? Vi fant en.

En torsdag kveld uti oktober satt jeg hjemme hos kollega Ragnhild og klaga min store nød. Jeg hadde overtatt en 5. klasse den samme høsten i et anfall av arbeidslyst og tru på egne krefter. Og det var min tur. – Jeg finner meg ikke i det! Verken på mine eller de andres vegne! brølte jeg rasende.

Ragnhild visste godt hva jeg snakka om. Historia starta for flere år sida. Sammensetninga av den ene klassen viste seg å være veldig uheldig. I alle år hadde en dominerende guttegjeng gjort livet temmelig vanskelig for alle som var i nærheten, både barn og voksne. Og på tross av mange voksnes strev for å prøve "alt", var forholda bare blitt verre.

– I dag, fortsatte jeg, – i dag skulle Mette samle inn norskbøkene fordi jeg skulle se på fortellingene de hadde laga, og idet hun gikk forbi Roger, spente han bein så hun stupte framover og slo huet inn i hjørnet på den lave bokhylla så hun fikk et stort kutt, og Roger lo så han rista, og da Sobia løp fram for å hjelpe henne, for hun satt nærmest, sparka han bøkene veggimellom så flere blei ødelagt. Men jeg kasta han ut av klasserommet og...

– da reiv han opp døra inn til meg, fortsatte Ragnhild, – og sto i døra og lekte verdensmester i onani, ...

– og da løp Tom etter han for å hente han, som han sa, og etter ei stund ringte folk fra butikken og sa at vi måtte hente dem fordi de hadde stjålet sjokolade. De lurte på om vi ikke hadde noen som helst kontroll her oppe, stønna jeg.

– Men det var bra at du sendte noen for å hente meg sånn at vi kunne hjelpe Mette til helsesøster, sa Ragnhild positivt.

– Ja, hadde enda helsesøster vært der.

– Men det var jo ikke onsdag i dag, men det var fint at Bjørg

hadde bil og fikk henne på legevakta. Ragnhild nikka fornøyd til seg sjøl.

– Sånn at hun fikk sydd tre sting, sa jeg oppgitt.

– Foreldra til Roger er like fortvila som vi, forklarte jeg. – Og mange av de andre i klassen er redde. Linda for eksempel, hun er jo livredd. Nå har hun valgt å bli stum!

– Er det noe rart, mente Ragnhild. – En som stammer har ikke store sjanser i den klassen. Den guttegjengen klarer å gjøre narr av alt og alle.

– Og det verste er at ingen av de andre våger å protestere heller. Da får de jo høre det, enten med ord eller med muskler.

– Det tryggeste er sikkert å bli usynlig, sa Ragnhild.

Sånn var det altså blitt. Jo mer bøllete denne guttegjengen blei, jo stillere blei de andre, både gutter og jenter. Og jo stillere en del av klassen blei, jo mer plass blei det til bøllene! Det er jo et forhold mellom bråkerne og de stille, en prosess der ingenting er stillstand, som ofte kan utvikle seg til det verre ettersom tida går, og som gjør at vi noen ganger ikke veit vår arme råd. Det er ikke ofte jeg har hatt klasser med så vanskelige forhold, men nå hadde jeg det i hvert fall.

– Vi slår sammen klassene våre og deler dem opp på nytt, sa Ragnhild rolig.

Sola begynte å skinne, eller var det månen, englenes kor bruste fra himmelen, eller var det radioen, og saka var avgjort.

Innen mandag morgen hadde vi omorganisert timeplaner og lærere og laga brev til foreldra. Så var det møte.

Det var mandag morgen i slutten av oktober. 5a og 5b satt sammen i "storklasserommet" og venta ganske nysgjerrig på hva vi hadde å si. Hvorfor hadde de uventa blitt samla her? Skulle de voksne by på film? Eller hadde de gjort noe galt? En kan aldri vite med de voksne, ikke sant?

Noen elever visste det. Dem hadde vi snakka med først. Men de sa ingen ting.

Vi forklarte at vi ikke fant oss i at noen få hadde så stor makt at de kunne herje med andre og gjøre det sånn at det var veldig vanskelig å arbeide og å lære noe og å trives. Nå skulle vi ha to nye klasser.

39 elever i den ene, og 3 i den andre.

De skulle få samme undervisning. Lillegruppa skulle øve seg på

å være vanlige elever. De andre elevene skulle slippe å ha dem hos seg mens denne øvinga pågikk. Vi var ganske sikre på at disse tre ville klare målet – hvis de ville, og det sa vi også. Så fort de hadde vist at de kunne oppføre seg og jobbe sånn at det var mulig å være sammen med dem, skulle de få komme inn i den store klassen.

Vi valgte altså ut de tre som oppførte seg aller dårligst. Det kunne vært flere, men vi ville ta ut et minimum, og regna med at når tvilstilfella så at vi mente det vi sa, nemlig at vi ikke lenger godtok denne oppførselen, ville de skjerpe seg. Og det stemte.

Dette var altså i slutten av oktober. Vi voksne bytta på å ha lillegruppa, for det var både vanskeligere og kjedeligere enn å ha de 39. Vi var flinke til å følge opp hver eneste dag med oppsummering av hvordan arbeidet hadde gått sammen med de tre, og de skjønte at vi tok dette veldig alvorlig.

Arbeidet i lillegruppa gikk som ei klokke og var like viktig som i storgruppa. Det betydde f. eks. at vi var like nøye med vikarer begge steder. Rett som det var kunne de tre jobbe veldig fint, og det gleda oss alle. Fordi vi førte så nøye journal over arbeidet – sammen med de tre – kunne vi rose framgang helt tydelig og sannferdig.

Den store gruppa hadde vi samla i storclasserommet, og vi hadde blanda elevene fra de to klassene i grupper slik at de fikk jobbe sammen med folk som de ikke var vant til å jobbe sammen med.

I begynnelsen av januar kom den første av de tre: – Jeg vil være vanlig! Det hadde vi venta på, og vi blei veldig fornøyde. Vi brukte ei uke på å arbeide mer, diskutere sammen og vurdere om det stemte at han kunne greie å være vanlig. Rapportene fra arbeidet og hele innstillinga til gutten, viste oss at han mente det han sa.

Så forberedte vi klassen: – Tom har sagt at han vil være vanlig! Klassen gleda seg på hans vegne, unger er jo så snille, og de diskuterte hvor han burde sitte sånn at det blei best for han, og hva de skulle gjøre hvis han gjorde som han pleide før.

– Hvis han gjør som han pleide før, skal han tilbake på lillegruppa, sa vi. – Der er døra åpen.

Tom og jeg sto ute på gangen. Han var spent. Han ville inn til de andre. – Jeg er sikker på at du klarer å være vanlig elev hvis du vil, Tom, sa jeg. – De andre gleder seg til at du kommer. – Jeg gleder meg, jeg også, sa Tom og smilte stort.

Vi åpna døra, og Tom gikk ikke inn på vanlig måte, han skred fornøyd inn som ei dronning, de 39 barna klappa, og ansikta viste at de var glade og stolte på Toms vegne. Glemte var slag og spark. Barn må ha veldig store hjerter?

Sjøløst kunne det i tida som kom være noe klabb og babb innimellom, men hovedsaka var at Tom blei ganske annerledes. Han blei mer fornøyd, vi var fornøyde, og foreldra hjemme gleda seg. Tom tok frivillig på seg jobben å være vinduskarm-gartneren vår.

I februar flytta nummer to til en annen kommune. Da satt vi igjen med Leif. Vi måtte vurdere: Hvis en elev trenger en hel lærer bestandig, har han ingenting på en vanlig skole å gjøre. Hvis han har noe på en vanlig skole å gjøre, skal han ikke få en hel lærer når 40 andre må dele en.

Vi mente at han hadde noe på en vanlig skole å gjøre – hvis han ville sjøl. Så vi sa til han akkurat det vi tenkte. Vi ville jobbe sammen med han litt til, men så måtte han velge hvem han ville være. Vi fortsatte med arbeid, vurdering og ros.

I begynnelsen av mars erklærte han at ville være vanlig. Vi brukte ei uke på å snakke om dette og forberede storgruppa. De åpna armene sine igjen, og Leif blei ført inn som vanlig. Dette gikk ikke fullt så bra som med Tom, men mye, mye bedre enn i åra før.

Vi fortsatte med storgruppa ut femte og sjette klasse. Jeg så at mange elever i klassen min forandra seg merkbart. Den plassen eller rolla de hadde hatt i den gamle klassen, kunne bli helt borte i den store gruppa. Elevene hadde mange flere å knytte seg til. Hele stemninga blei åpnere, luftigere og lettere. For er det ikke sånn noen ganger, at en klasse kan låse seg helt fast i destruktive mønstre, til og med utvikle seg til det verre?

Hvorfor tar vi ikke oftere av lokket og åpner vinduene og blander klassene på andre måter – innimellom? Hvorfor kan ikke 5. og 6. klasse lære mange ting sammen i perioder? Vi snakker mye om hvordan vi lærere kan bruke nye metoder, og det er sjøløst nødvendig og bra, men hvorfor gir vi ikke elevene nye mennesker som de kan arbeide sammen med?

Foreldra til de tre blei ikke sinte. De hadde hørt lange rekker med klager i mange år. Foreldre gjør det de kan for barna sine. Foreldra visste at vi voksne på skolen tok barna deres på alvor og at vi ville hjelpe dem. Vi ville ikke straffe.

Elevene oppfatta heller ikke den lille gruppa som straff, trur jeg. De erfarte at vi hjalp dem med arbeid, lærte dem ting som de ikke hadde fått med seg på grunn av bråk og tull, og var nøye med sannferdig ros.

Foreldra i Ragnhilds klasse var imponerende. Der var det ganske rolig fra før, og så kom vi! Jeg husker en av fedrene sa: – Nå har vi hatt det så fint på denne skolen i flere år. Hvis vi kan bidra til at flere får det bra, syns jeg vi bare skal si ja til det!

Delte vi inn i 39 og 3 for å lage nivågrupper, for å skille de mange "flinke" fra de få "dumme"? Nei, absolutt ikke. Vår tydelige vilje var, at de tre skulle øve seg på å bli "vanlige". Og de skjønnte hva vi mente med det, alle sammen. Målet var jo hele tida at de skulle inn i fellesskapet, det ville de og det ville vi, men de skulle være der på en sånn måte at det ble plass til andre også!

Dessuten fikk vi vist at vi mente det vi sa. Vi hadde sagt hysj og brølt ti still og lempa ut og snakka med foreldre og plassert hos rektor og laga positive avtaler og vennlige små mål og velta pulter i mange år, uten at det betydde noe. Å rolig åpne døra til et grupperom en mandag morgen, virka mye bedre.

Gi jentene mer plass!

Det hjelper lite å dempe Ronny hvis vi ikke samtidig hever Kari. Ellers blir det ledig plass for han, og vi er tilbake i det samme mønsteret. Hvordan kan vi hjelpe til med å få Kariene og de stille gutta til å se hvor ålreite de er, og at de har rett til en plass, de også? Hvordan kan vi hjelpe en del gutter til å se litt bedre at også andre mennesker har behov? Som et ledd i arbeidet med dette, organiserte vi "ledertrening":

Jentene kom leende og oppgitte tilbake fra det første møtet i dramagruppa som de skulle lede. – Det var **helt** mislykka, frøken!

Det var jo morsomt å høre, for de skulle jo se at de kunne løse problemer på egen hånd. – Vi hadde dikta 9 roller, men så kom det 11! Det var noe tull med påmeldinga! Og vi hadde ikke lyst til å be de to små jentene om å gå igjen.

– Hva gjorde dere da, lurte vi på.

– Vi dikta to nye roller til dem så klart! Så det gikk veldig fint, og alle var så flinke.

– Men det var mislykka?

– Ja det var helt mislykka så klart, lo jentene og rista på huet.

Den andre dramagruppa hadde også hatt en **helt** mislykka time. For de hadde forberedt seg på bli-kjent-leker med 1. klas-singer. Det var bare det at de små elevene kjente hverandre fra før! Hva de gjorde? – Tok mange andre leker som vi kunne, vel!

Ettersom begge gruppene hadde hatt det så fryktelig mislykka, sendte vi dem bort med beskjed om at de skulle diskutere om det fantes en løsning på det de oppfatta som et problem. Etter en times tid kom de tilbake: De syntes at de hadde greid å løse proble-met ganske bra, for når de fant på noe annet, blei de små bar-na fornøyde likevel. De hadde ei annen oppsummering også: Det kan være lurt å ha et reserveopplegg når det er første gangen og en ikke kjenner gruppa!

Den gruppa som hadde hatt lek med 1. klassinger i gymsalen, lo mest. – Det var absolutt **helt** mislykka, frøken! Hvordan skulle

vi få dem ned av ribbeveggene igjen, og fra alle andre steder hvor de forsvant? 1. klassingene var så glade og løp hit og dit, men de hørte ikke på oss når vi skulle si til dem ting!

Grappa blei sendt av gårde for seg sjøl for å finne ei løsning. Og den fant de: Ikke låse opp døra til gymsalen, men være i garderoben, ha opprop og beskjeder der, og avtale et signal som betyr "kom hit". Deretter låse opp døra til gymsalen.

Det er mange ferske lærere som kunne dra nytte av slike råd.

Sånn kom de fleste gruppelederne. De hadde ordna strålende opp, men mente sjøl at det var helt mislykka når det ikke var perfekt etter deres mening. Typisk damer, sjølsagt. Men de fikk erfaringer i å se at de klarte å løse uventa problemer. Vi kunne bare håpe og tru at de så det sjøl.

Det hadde begynt slik: Vi satt to lærere sammen med jentene i 5. klasse. – Hva er du flink til? spurte vi. – Og hva kan du lære bort til andre? Det var kanskje et dumt spørsmål, kanskje skulle vi ha spurt om det var noe de klarte litt bra, for de var ikke flinke i noe.

– Jeg er ikke flink i noe, sa Marit. De andre var også bare dumme i alt.

Det tok noen møter før det kom fram at noe klarte de nok. Marit kunne leke med mindre barn i gymsalen. Mette var glad i å tegne, Lisbeth kunne kjenne igjen blomster når hun brukte en flora, Advije og Merete likte å lese for andre. Når det kom til stykket, var det ting de syntes de greide ganske bra.

Vi spurte om de ville lære bort dette til elever som var yngre enn dem sjøl. Vi tenkte at de kanskje kunne få styrka sjølbildet sitt ved å se med egne øyne og få erfaring i at de kunne lære bort noe som akkurat **de** kunne.

Jentene syntes nå at det ville være stas å undervise andre. De yngre barna fikk brev med hjem hvor foreldra blei spurt om de syntes det var i orden at barnet fikk gå på kurs i noen uker (en time i uka) i det og det. Det syntes de, og kursa starta. Da hadde jentene laga en plan, og de blei fulgt opp med samtaler og oppsummeringer en gang i uka. Dette var så vellykka, at skolen bestemte seg for å fortsette neste år også. Det første året var jeg ikke så mye med, men det andre året hadde jeg mye med deler av opplegget å gjøre.

Året etter fortsatte vi altså, men i større skala. Ny runde med

hva jentene i 5. klasse var flinke til og hva de kunne tenke seg å undervise andre i, og tilbud til resten av skolen. Grupper på to, tre eller fire jenter holdt seks ukers kurs (f.eks. i storefri på onsdager) for 8 – 14 andre elever. Vi voksne var ikke til stede på disse kursa.

Vi kan streve mye med å dempe Ronnyene, og vi gjør det også. Men hvis vi ikke samtidig arbeider for å gi Kariene mer plass, svupper Ronny fort tilbake i vant posisjon igjen. Det betyr at å jobbe med jentene er en egen oppgave som krever tid og omtanke.

Ethvert miljø har sine ledere, dvs. folk som preger miljøet, setter tonen for hva som er den passende oppførselen, hva en ler av og hva som er alvorlig, og bestemmer hvem som blir hørt på. Men er det alltid positive ledere?

Jentene våre hadde bestemte meninger om hvordan en god leder skulle være:

Lederen skulle forklare godt hva de andre skulle gjøre, helst med å vise i praksis og ikke bare prate.

Hun skulle hjelpe dem som ikke klarte det som skulle gjøres uten å bli sur.

Hun skulle si til dem som kom, at de måtte være villige til å bli forklart for.

Hun skulle ikke bli sur på dem som ikke kom, men blid på dem som var der.

Hun måtte bestandig komme sjøl.

Hun måtte ha noe å lære bort.

Hun måtte ikke leke sjøl når vitsen var at de andre skulle leke.

Hun måtte ha alt praktisk i orden.

Hun måtte like dem som var mindre, eller i hvert fall være interessert i dem.

Vi lurte på om vi kunne bruke disse jentene til å prege miljøet på skolen i større grad, ved at de blei respektert som ledere for fritidsaktivitetene i storefriminutta, og ved at deres måte å være på overfor andre, i større grad blei en norm for flere. Mange jenter har som kjent mye erfaring i å lede arbeid og være omsorgsfulle overfor andre.

I den neste 6-ukersøkta tok vi med noen gutter som vi visste ikke slo andre, og som ikke var så ego at de ville drive aktivitetene sjøl med elevene sine som tilskuere. Vi var veldig interessert i

å få med også gutta på dette, men vi våga ikke å slippe alle løs på de små barna. Vi diskuterte hva det ville si å være en god leder med to som vi var i tvil om, og etter ei tid kom de fram til at en god leder ikke slo andre, og lot andre få drive med aktivitetene. Disse to fikk være ledere, og det gikk også bra.

I den siste økta, etter svært grundige diskusjoner, fikk resten av gutta være ledere. Det var blitt populært å lede aktiviteter. De klarte det. Ingen små barn blei slått, og ingen store gutter dytta de små vekk for å spille bordtennis sjøl.

Planen var å fortsette med dette året etter. Men skolen blei nedlagt. Denne ledertreninga var ganske arbeidskrevende for de lærerne som hadde ansvaret for den. Det går an å gjøre den i mindre målestokk også, sjølsagt.

Vi hadde også diskusjoner om skolen kunne gjøre noe mer for å framheve jentekulturen. Mange kan kompliserte sang- og klappleker, som Anne Liane og andre. Kan de lære dem bort til de voksne og alle de andre elevene? Kan det ende med at hele skolen samles og synger og klapper i takt?

Kan jenter ha oppvisning i samlingssalen og vise hvordan de hopper strikk? Kan hele skolen lære å hoppe strikk i løpet av et år? Kan jenter ha oppvisning i turning og apparater for hele skolen, eller danse til musikk?

Kan skolen gjøre noe for å la jenter være forbilder som teknikere? Hvis skolen har video og opptaker: Hvorfor ikke skolere en 6 – 8 jenter til å være filmfolk når skolen eller klasser har arrangementer som skal foreviges?

Skal ei flenge i et veggkart limes, kommer teknikergruppa. Trenger en lærer hjelp til å starte filmapparatet, er det bare å tilkalle den tekniske ekspertisen. Flimrer videoen, er det bare å si ifra. Men da må lærerne som har elevene, være villige til å la dem gå – midt i timen om nødvendig. Gruppa er hele skolens.

Kan teknikergruppa i barnehagen skifte lyspærene? Eller hjelpe den voksne Ingrid med å sette på piggdekk? Eller være med på å reparere leker som er gått i stykker?

Hvis en setter seg ned og skriver ei liste over mulige oppgaver for teknikergruppa, ut fra mulighetene i akkurat den barnehagen eller skolen, blir lista temmelig lang. Ikke minst hvis vi tar med jentene på diskusjonen. Barn kan mer enn vi trur.

Kan skolen gjøre noe for å motvirke tendensen til at EDB blir

sett på som et guttefag? Skoler har vanligvis ikke datamaskiner. Myndighetene synes det er unødvendig, og vi som jobber der er noen ganger glad for at vi får både kladdebøker og kritt på en gang. Vi regner ikke en gang med å få atlas til alle, så hvordan skal vi kunne tenke på en datamaskin? Men hvis skolen har en maskin eller to, som elevene kan bruke – hvem bruker dem? Kan de brukes til å vise at PCer er en typisk jenteting?

Det forsøkte en skole. I det området var det ikke mange som hadde datamaskin hjemme, men av dem som hadde, var de aller fleste gutter. Jentene på skolen fikk lære tekstbehandling først. Så måtte de diskutere og finne ut hvordan de skulle undervise andre elever i det samme.

De voksne organiserte gruppene og bestemte når de skulle komme til maskinene, og det dura og gikk utover året. Alle elevene hadde sin egen diskett, og alle lærte å skrive.

Lærerne hadde tenkt å følge med på elevenes valgfag når de kom på ungdomsskolen seinere, men ettersom denne barneskolen blei lagt ned, blei personalet spredd for alle vinder, og det var ikke lett å følge med. Derfor veit vi ikke om det hjalp.

Kan skolen gjøre noe for å gjøre jentene mer synlige på "offentlighetens arena"? Hvem holder appell eller leser dikt ved flaggstanga om morgenen 17. mai? Er det rektor eller fire jenter? Det er et temmelig vakkert syn når jentene står der med taler og dikt som de har laga sjøl, i tillegg til gamle, gode Wergelands, etter at teknikergjengen sjølsikkert og effektivt har ordna lydanlegget.

Hvem er møteledere og konferansierer når det er felles tilstelninger for hele skolen? Hvorfor ikke møtegruppa som består av 4 – 6 jenter? Hvem leder deler av samlingsstunden i barnehagen: – Og nå skal Eva fortelle om hva hun så på veien...

Hvem er hjelpegruppa på biblioteket, som er med på å skrive kort til bøkene, sette bøker på riktig plass og kan Deweys system langt på vei, og ikke minst hjelper yngre lesere til å finne fine bøker? Hvis det blir klage på at det bare er jenter som får lov, kan en trekke lodd, men i hatten er det bare jentenavn ei stund.

Alle disse tinga, og mer til hvis jentene får være med på å fore-slå, går godt an hvis jentene får anledning til å forberede seg og diskutere alle mulige farer på forhånd. Vi må nok holde på ei stund, skal vi ha noe håp om å motvirke tegneserier, TV og aviser, der jenter mest er tilskuere og hvor Birgitte ikke får snakke.

Det er et problem for mange jenter at vi blir lært opp til å tenke mye på hva andre vil, og lite på hva vi vil sjøl. Den andre sida av saka er at jenter flest har ganske lange antenner utover til andre mennesker, lukter og smaker på stemninga, registrerer hvordan mennesker rundt dem har det. Og dette er en god egenskap.

Gutter læres i større grad til å si hva de sjøl vil, og jenter og kvinner misunner dem ofte denne gode egenskapen. Den andre sida av saka er at mange gutter har lita trening i å registrere hvordan andre har det, de lukter og smaker mindre på stemninga og er mer opptatt av sitt.

Mange bryr seg om hvordan vi skal bidra til at flere jenter får mot til å snakke på egne vegne, og vi trener på det. Men fins det konkrete metoder for å bidra til at gutter får mer trening i å praktisere mer omsorg overfor andre?

Ragnhild er en lærer som jobber mye med det: – Klassen består av en jentekultur og en guttekultur, sier Ragnhild, hun som red- da så mange av oss med forslaget om å slå sammen klassene våre og dele dem opp på nytt i 39 pluss 3. – Det blir vennligere i klas- sen hvis jentekulturen rår grunnen!

Jeg kom på besøk etter jul da hun hadde 1. klasse. 24 unger med seks ulike morsmål. Det var et litt merkelig syn: Under kate- teret satt det en gutt og ei jente og mumla, hørtes det ut som.

– Det er bare en omsorgskrok, det, forklarte Ragnhild. Jeg titta under. Der satt de og så i ei billedbok. Den ene leste et stykke for den andre, og så bytta de på.

– De driver med omsorg for hverandre, sa Ragnhild. – Det er koselig å bli lest for, ikke sant?

Det var ikke rart at de satt under kateteret, forresten. Klasserommet var normalt, det vil si lite, så pultene var skjøvet sammen til tre store grupper. Da blei det litt bedre golv plass. Og det var ikke rart Ragnhild ville ha det, for under et vindu sto det to pulter sammen og fire stoler. To gutter jobba noe fryktelig der borte. De dekkja på med servietter, asjetter og glass.

– Og så må vi ha kjeks! Den ene gutten tok fram ei pakke med kjeks som lå i en eske under pultene. Han åpna pakka og la en neve kjeks på bordet. – Nei, ikke på bordet, dette er stua, vi må ha fat! mente den andre. Det fiksa de. Så var det å blande saft i mug- ga.

De tok et overblikk, la servietta penere på plass, var enige om at det var fint, og krabba inn under kateteret. Ut kom alle fire.

– Vær så god gjester, bare sitt, sa gutten med kjeks. De to som hadde sitti og lest under kateteret, var altså gjester. De var bedt i selskap! Vertskapet bød fram kjeks og helte i saft, og gjestene takka som bare det.

– Nå skal vi underholde dere, sa vertskapet, og fortalte vits om nordmannen, svensken og dansken. Den med grisen. Den slår alltid godt an i 1. klasse, hver gang. Gjestene mora seg. Alle fire prata litt om griser.

Vertskapet så på klokka, og begynte å bli urolige. – Nå må dere gå, gjester, for vi skal rydde og vaske opp før det ringer ut! Ha det bra!

Gjestene sa takk for selskapet, og gikk tilbake under kateteret igjen. De to gutta rydda og vaska og var så travle at de var svette i ansiktet. De rakk det!

Mens alt dette foregikk, dundra og smalt det borte hos to jenter som satt på golvet borte ved ei bokhylle. De snekra! Jeg spurte dem hva de dreiv med.

– Vi lager ting, sa den ene.

– Vi snekrer og snekrer og lager pynt til klasserommet, sa den andre.

– Tenk om det ikke var noe pynt her, da, da ville det ikke vært fint, opplyste den første.

– Vi har litt omsorg, veit du, sa den første.

– OMSORG? spurte jeg. Det er ikke hver dag at slike ord kommer ut av en sjuårings munn, er det vel?

– Ja, atte det er sånn som å tenke på at alle skal ha det fint og bra, ikke sant, og nå lager vi noe fint til klasserommet, så blir alle glad.

Rundt dem på golvet lå det små treplater og biter, sånne som vi plukker opp fra kapp-kassa på sløyden, hammere og småpiker og lim. Disse jentene laga et bilde. Rett foran døra satt en gutt og ei jente på golvet. Det var visst også en omsorgskrok? Rundt dem lå det forskjellige stofflapper, garn, tråd, en eske med nåler, sakser. De satt og sydde på hver sin lapp. Når den var ferdig, skulle den settes sammen med de andre lappene til et fint veggteppe. – Det blir mye finere her hvis alle lager noe, veit du, forklarte den ene.

Mens alt dette pågikk, satt resten av klassen og skreiv, leste og

regna. De jobba med arbeidsplanen sin. Midt oppi gjestebud, snekring, høytlesing og syng satt resten der, bøyde over arbeidet sitt.

– De trur det er sånn på skolen, forklarte Ragnhild. – De veit ikke om noe annet. Så det går helt strålende. Dessuten er det sunt for dem! Organisert kaos er sunt!

Neste time var det nye par ut. På veggen hang det ei liste hvor det sto hvem som skulle være hvor når.

Året etter var jeg der igjen. Nå hadde omsorgskrokene blitt utvida, etter elevenes ønske, til en malerkrok i tillegg, gjestekroken var blitt kafe med plakater og priser, og en ny baby-krok var dukka opp.

Der strevde to gutter veldig. Ei stor dokke skulle skiftes på, vas-kes og få mat.

– Fredrik, du må ikke holde babyen med huet ned, protesterte Dinh fra Vietnam, – da renner alt blodet til øra! Fredrik snudde babyen igjen, og mente at babyen kanskje ville rape. Dinh rapa. – Nå rapa babyen, sa han. Da var de fornøyde. Babyen fikk lue på, og blei lagt i vogna med dyne over seg.

– Vil du ha frisk luft, baby? spurte Dinh. Det ville babyen, og de trilla ut.

– Vil de trille dokkevogn ute? lurte jeg på. – De trur det er sånn en gjør på skoler, sa Ragnhild. – Det står på arbeidsplanen at de skal være i omsorgskrokene på tirsdager, så det tas like seriøst som å legge sammen åtte og fem.

– Når jentene kommer på skolen, er det mange ting de allerede kan og har erfaring i, som vi trenger på skolen, fortsatte Ragnhild glad. – Tradisjonelt veit jenter mer om omsorg. De har lekt mer med dokker, vært mer med på å gjøre det hyggelig hjemme osv. Jeg prøver å få det til å bli sånn at **omsorg** er en del av hverdagen i klassen, slik at ikke ego-oppførsel og makt er viktig, men at barna skal lære å tenke på hverandre, hjelpe og ha omsorg for hverandre. Det skal være lov å være "flink" og "dum", rett og slett være seg sjøl, og det skal være plass til alle. Her er jentene absolutt en ressurs.

Det handler ikke om å pynte. Vi diskuterer ofte hva omsorg er, og vi har et veldig vidt omsorgsbegrep. Ordet omsorg er et vanlig brukt ord.

– Vi bruker 2., 3. og 4. time på tirsdager til dette. I 2. time går

to og to til det antallet kroker som vi har akkurat da, og det står på lista hvor de begynner, slik at de starter på forskjellig sted hver gang. I 3. time går nye to og to til krokene osv. Hadde jeg bare hatt plass til to kroker, måtte jeg tatt onsdagen i bruk også, gjerne hele uka om nødvendig, uten tvil. Elevene ser på lista, og ordner alt sjøl.

– I klassen min har jeg også elever med andre morsmål, som engelsk, urdu, filippinsk, tyrkisk, serbokroatisk og spansk. Noen ganger har vi besøk av elever fra mottaksklassen, dvs. de som nylig har kommet fra et annet land. Jeg har skjønt at det vi driver med er en veldig aktiv språktrening.

– Alle har ei bok som heter omsorgsboka. Der skriver de hva de gjorde i kroken hver gang. Vi har spart på boka fra 1. klasse. Jeg vil fortsette med dette i så mange år som elevene vil. Men de skal etter hvert bestemme over alt som har med krokene å gjøre. Hadde jeg jobba i barnehage, hadde jeg også drivi slik, trur jeg.

Det tredje året hevda elevene at det var veldig fin omsorg for andre å spille teater for dem! Derfor ville de ha lage-sketsj-krok. Den har nettopp starta. Nå kommer også forfatterkroken, der det skal diktes historier som skal glede andre.

Gå på tur til bekken!

Ettersom jenter stiller større krav enn gutter til at det de lærer skal bety noe for dem: Går det an å finne jente-innfallsvinkler til de ulike emnene i naturfag, for eksempel? Fins de? En dag tok jeg med klassen ut i skauen for å lære dem litt fysikk.

– Se! Et uhyre! Sobia bøyer seg over plastboksen med forstørrelsesglasset. Uhyret er svart og svømmer hit og dit. Det er en ryggsvømmer til og med. – Men hva er det, frøken? Vi studerer dyret som krabber omkring. Det er ei døgnfluelarve. Om ikke lenge kryper den opp på et strå og folder ut vinga sine og flyr sin vei!

Vi har finni et lite vann med mange morsomme kryp i. Noen dyr løper oppå vannet, andre henger under, og noen bare svømmer og svømmer. Hvem spiser hvem? Vi gjetter. Her er det grønne planter for noen dyr, små dyr som blir spist av større dyr, og fisk som kan spise litt av hvert.

På den stille vannflata ligger barnåler og små kvister og flyter, og frø fra blomster og trær. Vannløperen skynder seg omkring oppå der, med de lange beina sine ut til alle kanter. Det lukter skog og myr og varme barnåler. Det er lov å tenne bål, så det gjør vi, og steiker pølser, kjøttkaker, brødsiver med ost og pinnebrød.

Skravla går. Hvorfor kan ikke vi gå på vannet? Hvorfor detter ikke vannløperen igjennom? Er det lokk på vannet? Hvorfor kjenner ikke vi lokket når vi tar på det? Kan de små dyra gå på brus?

– En urskog! Kom hit, frøken! En liten dinosaur!

– Se! Digre grønne dyr på furua! Kom og se!

Ungene kryper omkring med luper mens jeg løper og krabber hit og dit for å se det de ser.

30 luper bør alle skoler ha!

Dagen etter, på skolen, har jeg med plastbokser av alle slag, slike som alle damer har i kjøkkenskapet. Gruppene får noen hver.

Vi heller vann i.

– Hva kan dere ha oppi som flyter? spør jeg. De spisser blyanter oppi, finner lommerusk i lommene, til og med små viskelærbiter flyter hvis de legger dem forsiktig nedpå. Da buler vannet nedover, bitene ligger i ei hengekøye. Vi får til og med binders til å flyte. Jern flyter!

Vi tar vann i nye bokser. Alle strør litt kanel på, ikke mye, bare sånn at vi ser vannet bedre. Så tar vi litt Zalo på ei fyrstikk og slipper en dråpe på vannet. – Kræsj! Det ser ut som om vannet sprekker, kanelen får revner i en fart og farer ut til kantene. Merkelig og overraskende. Elevene ser på meg og ler.

– Det var overflathinna som gikk i stykker! Jeg forklarer at vannet er satt sammen av en haug med noe som heter molekyler, og at jeg ser for meg at de holder hverandre i armene som ei stram lenke. Det er akkurat som om de har mange hender, og da kan de jo nærmest lage et helt teppe som vannløperen kan gå på og viskelæret ligge på!

Men når vi har såpe oppi, slipper liksom molekyla taket i hverandre, og farer til hver sin kant. Akkurat som når vi holder hverandre i henda i ei lang rekke og drar, og noen slipper på midten.

– Da må vi ikke tømme såpe i dammen, sier Mette. – Hvordan skal det gå med dyra da?

Nei, hvordan skal det gå med dyra da? Vi skriver dikt om vannløperens klagesang mot såpe, om myggelarvenes nødscrik når de ikke har noen hinne å henge seg fast i, og om fiskens rop om ei skikkelig hinne med mye mat på, dikt til vannets pris for mennesker og dyr.

Dikta skreiv vi pent og hang opp på veggen på blå bakgrunn og sammen med digre tegninger av insekter og andre kryp fra vannet. Her er 10-åringen Bodils bidrag:

Larvens sang

Oppå hinna vil jeg bo.

Ikke ødelegg med Zalo. (Leses med trykk på siste stavelse.)

Ikke olje og bensin

ikke ta vekk fred og ro

for meg og kameraten min.

Klassen er fra nå ivrige forsvarere av overflatehinna, og vi motsetter oss bestemt at vannet blir forurensa og ødelagt for dyra! Alt henger sammen!

Vi har tidligere vært inne på at jenter mer enn gutter stiller krav til at det de lærer skal være meningsfylt. De vil ha svar på hva vi skal bruke det vi lærer til. Det betyr at vi må tenke nøye over hva som er jente-innfallsvinkler til det vi skal lære bort. Hva er vitsen med å lære om overflatehinna hvis vi ikke skal bruke kunnskapen til noe? Ikke veit jeg. Men å få vite hvem som har nytte av hinna og at den kan bli ødelagt, det begeistrer meg. Da blir det mening og sammenheng.

Jeg har hatt klasser som nærmest har spydd av fysikk når de har hatt sammenheng-løs duppeditt-undervisning over lang tid. Og klasser som med fryd og glede har mora seg når gjøremåla har vært meningsfulle for dem. Men de veit ikke at de har fysikk eller kjemi når de går på barneskolen, hvis vi ikke sier det. For alt dette foregår i o-fagstimen. Så de har O.

– Hva er egentlig o-fag, frøken? kan de spørre det 6. året. Derfor passer jeg på å si ifra: – Nå har dere fysikk. Nå har dere kjemi. Jeg trur nemlig at mye av det jentene syns er morsomt på skolen, som har med naturfag å gjøre, ikke står for dem som nettopp fysikk og kjemi. For fysikk – er ikke det noe som er inni glass-skapa?

Men hvem er det som absolutt burde kunne mye fysikk, kjemi og biologi? Det er jo nettopp de som er glade i og vil ta vare på naturen! De kan finne ut hva som er skadelig og hva som ikke er skadelig, og de kan si ifra til alle om hvordan det går.

Noen kan nok innvende at enhver god pedagog går veien om for eksempel vann og natur når en skal lære om molekyler og atomer, og at en ikke trenger å ta på seg jentebriker for å skjønne det. Hvis det er riktig, er det veldig fint.

Men på den andre sida viser det seg at mange av oss lærere blir **mer** bevisste på innfallsvinklene i undervisninga vår, etter at vi har fått vite hvor mye de har å si for jentene. Så hvis jentebriker fører til bedre undervisning, noe gutta også drar fordel av, naturligvis, så tar vi dem så gjerne på.

Flere med meg mener at jenter ikke er uinteressert i naturfag. De syns bare at den begrensa versjonen de ofte møter på skolen, er kjedelig.

Vi er opptatt av at jenter skal kunne få bruke seg som mennesker til hva som helst. Og vi veit at fysikk og matte åpner dører til mange utdanninger. Men da må vi ta på alvor de undersøkelsene som viser hvorfor mange jenter vender seg vekk fra disse faga!

Jenter vender seg vekk fra den delen av naturfaga som fortøner seg som ei uforklarlig rekke av meningsløse duppeditter. Undersøkelser viser at jenter er interessert i å vite hvilke følger det de lærer har for folk og samfunnet. Lærere som ville imøtekomme jentene, lurte på om støvsugeren var et sted å begynne.

Det var helt feil. Jentene var enda mindre nysgjerrige på den enn gutta. Det var vel ikke så rart. Jentene ville lære mer om naturen, miljøet og hvordan kroppen virker. Lærerne gikk nøyere inn på det, og jentene forklarte at de ville lære om menneskets hjerte, bakterier og sykdommer, hvordan musklene virker, hvilken mat som er sunn, livet i havet, hvordan det blir regnbue, og hvordan en lager plater. Gutta likte også slike emner.

Men hva står i elevenes bøker? O-fagsboka som jeg har fått til klassen min, er for gammel til å være godkjent, men det spiller ingen rolle, ettersom jeg ikke har noen annen. Der står det: "Fysikk og kjemi hører til naturfagene, men handler særlig om den delen av naturen som ikke er levende".

Dette merkelige utsagnet er illustrert med en bil som blir jekka opp, en mann som peker på værkartet, et fly, en hulemann ved et bål, ei dame som sprer gjødsel i hagen, og ved malingbokser. Altså med menneskers bruk av naturen. Lærebokforfatterne og jeg mener ikke det samme med "levende" eller "naturfag". Er ikke solenergiens dunking på de grønne klorofyllkorna i blada til trær og blomster et spørsmål om liv? Er ikke overflatehinna og mygg-larvene et spørsmål om liv? Det er fysikk og liv!

I ei annen, ny bok er "fysiske fenomener" illustrert med mennesker, fordi det står om kraft og bevegelse, men mennesker er tydeligvis sterke menn: En sterk mann som driver med vektløfting, ei jente som skal dra opp buksesmekken sin, en hund som drar en pinne, en hobbyfisker i elva, en mannlig fallskjermhopper, to menn i hver sin bil, en gutt og ei jente som drar vekk noe under en kloss, en gutt som driver med vektløfting og rommenn.

Hvem er det som velger ut hva barna skal lære i 5. og 6. klasse, for eksempel? Det har jo stått det samme i alle år i nesten alle bøker! Kraft, friksjon, varme, tregheit, kraft, friksjon, varme, treg-

het, kraft, friksjon,..... For 30 år sida holdt vi også på med det, – og på samme måten. Det er så trangt! Hvorfor kan ikke vannets forunderlige egenskaper og betydning være temaet? Eller solenergien? Eller lufta?

Hvorfor kan ikke barna på barneskolen og i barnehagen få more seg og undersøke og lure på ting sånn som Ormestad og Øgrim driver med på Roterommet, og som de har holdt på med i 50 år? Hvor har lærebokforfatterne bare kraft og friksjon fra? Bruker de kopipapir fra gamle bøker? Hvorfor spør de ikke: Hva er vitsen?

Det er riktig ei utfordring å forsøke å finne en jenteinnfallsvinkel til alle ting som elevene skal lære. Er det for eksempel en annen måte å nærme seg "energi" på enn å starte med å tegne en turbin? Vi burde starte med "de sosiale implikasjonene", eller menneskene, for å si det på norsk, for å komme jentene i møte.

Vi var noen lærere som bare prøvde oss fram for å se hva som engasjerte, og starta med å diskutere og leite sammen med elevene etter hva vi bruker vann til i vår del av verden. Det var ikke lite: Vi pusser tenna, koker poteter og spaghetti, vasker biler, spyler fortau, har springvann i fontener, vi dusjer, vasker klær, vasker opp, trekker ned vannet i do, vasker golv, drikker. Vi skreiv lange lister. Sannelig er vi heldige som bor i Norge der regnet pøser ned, fjella er høye, og snøen smelter og lager elver og bekker over alt!

Men hvor mye vann bruker vi? – Når du trekker ned i do, bruker du omtrent 10 liter, eller ei bøtte vann, fortalte vi. – Hvor mange ganger går du på do i løpet av en dag?

Neste døgn blei det telt. Noen hadde vært der tre ganger, og noen åtte. Da syntes vi at fem var sånn middels. Det blei 50 liter på en dag. Tenk om vi skulle bære alt det? Hele klassen brukte 1400 liter. Hele skolen brukte 420 000 liter. I tillegg dusjer vi! Skulle vi bære alt det vannet, hadde vi nok ikke fått gjort annet, det skjønte vi i hvert fall.

Så ga vi dem ei vanskelig diskusjonsoppgave, og sa: – Fra i morgen får du bare to liter vann i døgnet. Du får ikke brus eller noe annet vått. Hva vil du bruke det til?

Til å begynne med var det sterke krav om å få vaska håret. Det forlangte både jenter og gutter. Dessuten var det mange som dusja 2-3 ganger om dagen, for de gikk på treninga også. Og hvordan skulle de få vaska klærne sine samtidig som de skulle

dusje? Dette blei helt forferdelig, for de måtte jo drikke også.

Vi skreiv fortellinger om vårt nye liv med bare to liter vann hver dag i et år.

– Nå skjønner jeg bedre dem jeg så på fjernsyn, sa Anne. – Dem vaska opp i bare bittelite grann vann, og det vannet fikk hundene etterpå. Men der er det tørt, og damene gikk i mange kilometer i solsteika for å hente ei krukke med vann som hele familien skulle ha.

Barna har ikke kunnskaper nok til å skjønne at bruk av mye vann forutsetter veldige mengder energi, for vannet plasker jo ned fra skyene hele tida. De kan ikke vite at f.eks. bilvask krever vaske-maskiner, elektrisk strøm, slanger, rør og det ene med det andre. Men det de kan få hjelp til å tenke over, er at alt vannet vi bruker kommer fram på grunn av mye menneskelig arbeid og mye energi- bruk. Andre steder på jorda er det lite nedbør, eller ikke energi nok til å få vannet fram. Hvordan er ressursene på jorda fordelt?

Så gikk vi på tur til bekken, og den trengte ikke være stor. Vi stakk handa nedi og kjente at vannet dytta. Vi sendte pinner og laga små vannkaller som gikk rundt.

-Menneskene lager en slags digre vannkaller der fossen kan treffe dem, men da heter de turbiner, forklarte vi.

Så kom det vanskelige. Hvordan forklare en elektromagnet? Det gjorde vi ikke med en gang. Vi sa bare at det liksom sitter ei stang gjennom vannmølla, og at den går rundt når mølla eller turbinen går rundt. Rundt pinnen kan vi surre en ledning. Hvis pinnen med ledning går rundt og rundt inni en beholder med magneter, så dyttes elektronene inni ledningen så de strømmer av sted, og det kalles elektrisk strøm. Elektromagneten tok vi nøyere seinere. Nå ville vi bare holde entusiasmen ved like.

Er det noe mer enn vann som kan dytte sånne møller eller vannkaller eller turbiner, lurte vi på. Det hadde flere sett bilder av, og noen hadde vært i Danmark: Vindmøller! Ved første blåsende dag gikk vi ut igjen. Det var herlig. Vi knepte opp jakka og holdt den ut som et segl.

Vi på Østlandet er ikke så vant til sterk vind, så det skal ikke så mye til for å imponere oss. Vi vrengte paraplyer. Og når vi forsøkte å bremse vinden i et laken som vi holdt i alle fire hjørna, klarte vi omtrent ikke å holde oss på beina. Vindmøller i papir hadde vi laga. Vindenergi var sterke saker.

Solenergien kan varme vann. Bølgene kan dytte turbiner. Vanddampen også. Men hvordan få vannet til å koke sånn at det blir vanndamp? Fyre under kjelen med køl? Med olje? Bruke atomenergi til å koke vann? Det er sannelig mange måter. Men hvilke energikilder forurensrer mye eller lite? Hvorfor kjøper Danmark olje og brenner den opp? Lager ikke vindmøllene nok strøm? Hvorfor har Sverige atomenergiverk? Har de ikke nok fosser oppe i fjella sine? Er det vanskelig å bruke energien i bølgene?

Vi som har elver og fosser er heldige, men er det bare bra for mennesker og dyr at vi lager demninger og lar elvene gå i rør? Kan vi i Norge bruke vind og bølger? Kan vi gi strøm til Danmark så de slipper å brenne olje og forurense lufta så mye?

Store og vanskelige spørsmål fra barna. Jeg har ikke alle svara når de spør slik. Men vi diskuterer og lurer fælt. For det virkelige livet er jo fullt av konflikter og ulike interesser. Det holder ikke å få Meget på en korrekt tegning av en turbin, hvis en skal bli et ansvarlig menneske i verden!

Vi hadde også en stor og engasjerende diskusjon mellom elevene i 5. og 6. klasse om bruken av elektrisk strøm. – I morgen må du flytte hjemmefra, sa vi. – Men du får bare ta med deg en ting som bruker elektrisk strøm. Panelovnen under vinduet er en ting, lampa i taket er en slik ting, varmtvannsbeholderen er en ting.

Gruppene diskuterte intenst. Til å begynne med var det kassettpilleren som var uunnværlig. Så var det hårføneren. Med den kunne de tørke håret, blåse på vått tøy, blåse støvet i rommet ut av vinduet, smuler av benken, og på seg sjøl for å bli varme.

Kjøleskapet hadde mange tilhengere, og det var lenge sterk tru på at det var det lureste et menneske kunne ha. Lamper var ikke så viktige, for de kunne bruke stearinlys. Kassettpiller var viktigere enn fjernsyn. Vaskemaskin kunne de klare seg uten, for de kunne vaske klær i ei bøtte eller et badekar.

Nesten alle jentene pluss noen gutter fant det helt geniale apparatet: komfyren! Menneskets beste venn! Du kan koke mat. Du kan varme vann til å vaske deg sjøl og klær og golv. Du kan lukke opp steikeovnsdøra og ha steikeovnen og platene på svak varme, så blir det varmere i rommet. På de fleste komfyrene er det ei lita lampe, så da får du lys.

Du kan få ild! For en gang hadde ikke mora til Else fyrstikker til røyken sin, så da satte hun ei plate på fullt og la en papirbit oppå.

Det blei ild! Damer kan alt.

Norske jenter og gutter trur at å skru i lyspærer og skifte sikring, passer best for gutter. Hvordan la jenter få styrka sjølfølelsen sin og trua på seg sjøl når det gjelder elektrisitet?

Da skal vi i hvert fall ikke starte undervisninga med å la elevene tegne lyspære, for da begynner vi med noe som barna trur er mest for gutter, enda jeg vil tru at jenter har skifta flest lyspærer etter som det er de som gjør mest arbeid hjemme sammen med mor. Erfaringer er ikke alltid det viktigste. Oppfatninga av hva som er mannskultur og hva som er kvinnekultur teller ofte vel så mye.

Noen ganger kan det passe å gi jenter og gutter ny erfaring sammen, slik vi gjør når vi går ut med lupene og studerer naturens skjønnhet og glede. Har vi jenter og gutter sammen, må vi sjøl ta hand om utdelinga av utstyret. Altfor ofte tar gutta raskt først, mens jentene sitter igjen med noe som er fillete, eller ingen ting hvis det er utstyr som mangler.

Andre ganger, hvis vi har et tema som jenter og gutter trur at gutter kan, kan det være lurt å lære det bort til jenter først.

Det gjorde jeg den første gangen jeg ville at jentene skulle prøve seg fram med batterier, lamper og ledninger:

Jeg henta skrot og skrap fra kjøkkenet mitt, fra kott og skap, ute og inne. Noen av oss sparer på så mye som er kjekt å ha! På første bord la jeg noen 10 – 15 centimeters biter av en lampeledning, et par tenger, sakser, kniver og en plastboks til å ha rusk og rask i. Oppgava sto på en plakat: Ta fra hverandre ledningen og se hva som er inni.

På neste sted lå to ledninger med støpsler, skrutrekkere. Plakat: Skru støpsla helt fra hverandre og sett dem sammen igjen.

På et bord var det et flatt batteri, ei lommelyktlampe i en lampeholder, noen luntebiter, blomstertråd, koppertråd (det jeg fant), binders. Plakat: Få lampa til å lyse. De prøvde seg fram til de skjønnte at det måtte bli en sirkel. Binders er fine til å feste tråden i, og så klemmer vi binders inn på polene på batteriet.

Neste sted hadde det samme som det forrige, pluss mye rot og tral: kam, klesklype, spiker, papir og mye annet rart. På plakat: Hva kan du sende strømmen gjennom? De prøvde sjølsagt med alt de hadde i lommer, pennal og ransler, og veldig fint var det å se at de kunne sende strøm gjennom blyet i blyanten!

På det neste bordet var det flere lamper med lampeholdere,

mange ledninger (koppertrådbiter, blomstertråd, lunter osv), flere batterier og binderser. Oppgave: Bruk alle lampene. De prøvde seg fram. Noen laga en lang krets med lamper i lang rekke, og noen laga mange små.

Neste sted var det også mye av det forrige, men tre batterier. Det var stedet for å ødelegge lamper når en sendte for mye strøm gjennom. Og på neste sted blei store lyspærer dissekert. Der var det også batterier med metalltråder i ulike tjukkelsler: Hvilken tråd blei varm når den gikk fra pol til pol?

Så kom kremposten: Der var det esker i mange størrelser, skoesker, kopipapiresker, mindre også. Hvem vil lage hus med lys?!

Dokkehus! Da jeg var jente, hadde vi ikke kjøpte dokkehus, men vi laga mange. Vi satte esker på høykant, eller snekra, gravde huler i porøst fjell, laga dem i greiner i trær og løv, og ved pene bekker. Og vi laga møbler.

Hvem husker ikke kommodene! Kommoder med mange skuffer, laga av tomme fyrstikkesker som vi hadde spart på og limt sammen med klister av mel og vann. Der hadde dokkene pene steiner, døde insekter, knapper og andre hemmelige ting, og ei død spissmus som det var synd på og som råtna.

Men dokkene hadde ikke lys! Sjølsagt hadde vi stearinlys, men vi skulle hatt lamper, for det hadde vært mer ordentlig, og dessuten var dokkene uforsiktlige og laga brann gang på gang så alt samma brant opp. Lamper skjønnte vi ikke hvordan vi skulle få til, men læreren sa på skolen at jeg tegna lyspærer helt nøyaktig. Jeg har Meget i lyspærer.

Nå kan jeg sitte midt i arbeidstida og lage dokkehus med lamper av hjertens lyst. Vi fester ledningene med tape langs veggene i huset, fester lampeholderne på samme måten, vi kan feste dem på bord eller på veggene i huset. Vi graver høl i veggen over døra og stikker ut ei lampe der også. Gardiner og golvtepper har vi. Neste gang skal vi lage ringeklokke.

Flere gutter bygde hus da det var deres tur. Noen satte sammen esker til trailere som fikk frontlykter og et strålende lysorgel oppå taket. Trailer med gardiner. Vakkert. Da traileren til 6. klassingen Oscar var ferdig, og vi slokka lyset i klasserommet og så på alle de fine tinga som sto der og lyste så strålende, ropte han: – Jeg skulle ønske at jeg kunne begynne i 1. klasse igjen! Jeg vil være her og lage!

Vi holdt på innimellom i ukevis, og kunne bare ha fortsatt. – Dette er fysikk, sa jeg. – Nå har dere fysikk! Nå er dere ingeniører, for dere finner ut forskjellige måter å ordne ting på.

Det er ikke sikkert de husker de orda. Men den gode følelsen for lamper og ledninger, den fikk de. For de lo mye, var ivrige, og har ofte spurt om å få gjøre det igjen.

Men det er sjølsagt et plassproblem mange steder. I år har jeg ikke et rom som er ledig og hvor utstyret kan stå. Men det burde det vært. Utstyret burde stått et sted hvor jeg kunne sende grupper av elever etter tur, og hvor de kunne være noen timer og kose seg og prøve seg fram med det meste. Nå må jeg enten omorganisere hele klassen og la alle 28 drive med det samme, eller finne plass til et bord med utstyr i et hjørne jeg ikke har.

Hvorfor har vi ikke halve klasser når vi skal eksperimentere? Vi har det når vi skal sy, snekre og lage suppe, men ikke når vi har naturfag. Skolene får ikke timer nok av myndighetene. Mens myndighetene klager over at vi har for lite naturfag.

Matteboka som fortellingsbok

De vanlige fordommene i samfunnet går ut på at jenter og matte ikke passer til hverandre, og verre blir det jo større elevene blir. Den ideen må bekjempes med fakta om at det ikke er slik. Samtidig må vi diskutere hva elevene skal lære, i hvilken sammenheng, og ikke minst hvorfor! Går det an å undervise i matematikk hvis læreren alltid må finne ut hvorfor?

Klassen og jeg sitter og gumler lakrisbåter. Gave til frøken i juni: 16 poser! De får, men jeg får mest. Det har de bestemt, for lakris er det beste frøken veit. Strålende gave bare på grunn av noen regnestykker!

Vi veit at jenter, og kvinner for den saks skyld, liker å sette tall inn i en sammenheng og vite hva det vi lærer skal brukes til. Hvorfor skal jeg f.eks. lære elevene om areal? Hva bruker jeg det til sjøl? De gangene jeg regner ut areal i mitt hverdagsliv, er når jeg skal pusse opp hjemme. Skal jeg male kjøkkenet mitt, må jeg regne ut arealet av alle vegger, kriker og kroker, for en liter maling rekker bare til ca 10 kvadratmeter, ett strøk.

Før jeg starter jobben, planlegger jeg farger og ser for meg hvor fint det skal bli, hva slags gardiner som passer og hvilke blomster som blir pene på bordet. Og jeg tenker på hvem som skal sitte sammen med meg og drikke kaffe der. Mange jenter liker å sitte og tegne hus og innredninger, de ser for seg hvor koselig det ville blitt for dem hvis de fikk bestemme.

Derfor starter jeg undervisninga om areal med å la dem tegne sitt drømmerom, eller sitt drømmehus. Med møbler og gardiner og farger og folk. Men nettopp fordi maling og golvbelegg er dyrt, må vi vite akkurat hvor mye vi trenger. Det er derfor vi må regne ut arealet. Så lærer jeg dem det, og de skjønner det. Det beste hadde jo vært om vi hadde et virkelig rom, men det har vi ikke.

Eller: Da jeg skulle lære klassen min stykker å la 22×12 , dikta

jeg i farten ei historie om ei jente som heter Anne. Historia er ikke noe kunstverk, den er sånn som alle kan lage, og elevene lager dem gjerne sjøl.

Anne kom hjem til mora sin en dag, og spurte om hun kunne få begynne å ri på Trosterudstallen. Men det kosta 22 kroner gangen, og hele kurset gikk over 12 ganger. Det fikk hun lov til, enda mora jobba i butikk og hadde dårlig råd, men Anne fikk til gjengjeld ikke langbukse, og det var i orden.

Du kan tru Anne var begeistra, og armen brakk hun bare to ganger. Men det hun ikke visste, var at mora alltid hadde ønska seg å være beriderske på sirkus! I rosa tyllskjørt mens alle jubla. Så mor telte penga, og begynte å ri hemmelig på Ekeberg.

Men hun måtte betale 36 kroner gangen fordi hun var voksen. Akk, det blei mye penger, her blei det attpåtil mange minnetall, og mor kjøpte ikke ny ytterjakke.

Derimot fikk hun blod på tann, og fortsatte på et kurs som gikk over 24 ganger, og her blei det en haug med minnetall, men hun hadde lært å regne ut slike ting fra før, så hun så at det ikke blei så mye lys i leiligheten ei stund framover. Til Kari sa hun at hun gikk på sjakkurs, hun løy for barnet sitt, men det var bare for å overraske henne på sirkus.

Jeg skal ikke fortelle mer om hvordan det gikk, unga dikta videre, og gangestykka var kjempelette.

Jeg lager regnestykker som unga også kan lage: Du møter ei snill heks i skauen. Hun gir deg 72 lakrisbåter. Men du er en ekkel liten egoist som spiser alle sjøl. Hvor mange får din stakkars gamle frøken som elsker lakrisbåter, men nå må bare gråte og gråte? (Dette er et fint stykke. Nå begynner barna i 4. klasse å angre!)

Da slår jeg til: Du og Anne og Lise møter ei ond heks i byen, som vil at dere skal få vondt i magen. Derfor gir hun dere 92 lakrisbåter mens hun sier hi hi, bare spis! Men dere er snille og lure og tenker på andre, nemlig frøken, og deler likt mellom oss. Hvor mange får vi hver? Hvem blir tørst? Får noen vondt i magen? Hvor blir det av den onde hekse?

Jeg vil ha læreboka i matte som fortellingsbok – som roman! Ei spennende og morsom bok der barna støter på problemer som bare kan løses med regning, skrivi i samarbeid mellom en forfatter og ei som kan matematikk.

Men skrivi i et språk som barna forstår, også elever som har

andre morsmål enn norsk! Da tenker jeg forfatterne måtte skjerpe seg.

Tilleggshefte med treningsoppgaver i fleng har jeg også god bruk for, men det viktigste er altså den menneskelige bruken av regninga. Da må de som skriver bøkene også kunne svare på: HVORFOR skal elevene lære dette? Og HVORFOR skal de lære det NÅ?

Det må være litt av ei utfordring, kan jeg tenke meg! Antakelig bør forfatterne ha vært gode venner ganske lenge.

Men å sette tall inn i en sammenheng, gir ikke den samme virkninga for alle. Det kommer jo an på sammenhengene. Hvis du lager ei oppgave om seiling, som jeg for anledninga har lånt fra ei bok, så er den veldig konkret, men for hvem?

I Sverige blei det gjort en stor undersøkelse om betydninga av sammenheng: 400 elever deltok, og ei av oppgavene var slik: "På en seilbåt holdes masten oppe av stag og vant. Hvor langt er akterstaget på en seilbåt der masten er 6,0 m høy og stagets feste punkt på dekket ligger 5,0 m fra masten?"

Det forundrer vel ingen at de elevene som hadde erfaring med seiling, hadde lettest for å løse oppgava: 90 % av dem som kjente til seiling, prøvde å løse oppgava. Av dem kom 78 % fram til riktig svar. Av dem som ikke hadde erfaring med seiling, prøvde 58 % å løse oppgava. Av disse kom 40 % fram til riktig svar.

De fleste lærebøker, prøver og eksamensoppgaver er skrivi av menn. Det er ikke rart om de skriver oppgaver ut fra sin egen erfaringsbakgrunn. Men kvinner og menn lever ganske ulike liv i vårt samfunn, som vi tidligere har vært inne på, og har til dels svært ulike erfaringer. Er lærebokforfattere, forlag og lærere bevisste nok på dette?

Noen har tenkt på det. Særlig før. Ei eksamensoppgave fra 7.klasse, den gangen elevene slutta folkeskolen før, hadde ulike oppgaver for jenter og gutter når de skulle regne ut areal. Gutta skulle regne ut arealet av en fotballbane.

Oppgave-skriveren hadde nok tenkt mye på hva som ville passe for jenter. De sparka jo ikke så mye fotball. Han var sikkert glad da han i sin omsorg kom på noe som passa akkurat:

Regn ut arealet av en potetbinge...

Det er ikke lett å regne hvis en er redd heller. På realskolen var jeg fryktelig redd for den læreren som vi hadde i matte, geografi

og fysikk. Jeg hadde kviser. Og når du har kviser, så går handa noen ganger opp til kvisene helt av seg sjøl og kjenner etter om de er blitt større og syns.

Da sa læreren høyt i klassen: – Sitter du der og plukker på kvise-sene dine? Blir du noe penere av det, da? Så det gjaldt å sitte bakerst på midtrekka og dukke og bli usynlig. Det er 30 år sida, og jeg husker det godt.

Så skulle vi ha om x . Sånn kan det gå når eleven trur at det skal være ei mening med det en gjør: Læreren skreiv noe på tavla, og nederst blei det $x=5$. Aha! En rebus! Akkurat som i hemmelig språk, der bokstavene hadde tall. Det måtte bety at når x var 5, var y 6 og w 4. Det skjønte jeg. Da begynte 1 på t , veldig rart i grunnen, men skolen hadde jo egne regler som det gjaldt å gjette seg fram til. Så jeg regna i vei. A var 10, a var 11 og b var 12. a pluss $b = 23$.

Alt var feil, og jeg skjønte på de tjukke, røde streka at læreren var sinna. En dag jeg ikke hadde noen synlige kviser, torde jeg å spørre hva x var. – x er sjølsagt et hvilket som helst tall, sa læreren utålmodig ned til meg.

Å nei! Et hvilket som helst tall! Men hvilket?

Nå måtte jeg lage et nytt system. Hvor starta talla? På u ? På p ? Mora mi sa at x likna på reguladetri som hun hadde lært på folkeskolen, men hun brukte det for å finne ut av ting til hverdags, hvor mye epler kosta og sånn, så det gjaldt ikke. Ingen i min store familie hadde lært om x , så jeg hadde ingen å spørre. Da begynte jeg på Friundervisninga om kveldene, og gikk der i to år. Da skjønte jeg at x og slike ting som a i annen pluss $16b$ i sjuende delt på $8b$ pluss $9b$ i femogtredevte var en slags rebuser som var gøyale nok, at vitsen var at store tall skulle bli små, og at jeg ikke trengte å skjønne noe særlig, og da var det jo greit og blei lett.

Jeg gleder meg til å se det mystiske problemet i romanen som 14-åringene bare kan løse ved å lære a i annen pluss $16b$ i sjuende delt på $8b$ pluss $9b$ i femogtredevte!

Da jentene skulle bråke

Jeg trur at den beste tjenesten vi kan gjøre jentene, er å skape et klima hvor det er lettere for dem å si meninga si, lettere å foreslå forandring-er som de mener de har fordel av, og støtte dem når de vil gjøre noe med situasjonen sin. Men da må vi samtidig forberede dem på at tiltak fra deres side kan føre til motreaksjoner. Det er lettere å ta motgang hvis en er forberedt.

Kvinner og jenter skal ikke ta opp for mye plass. Jeg hadde en klasse en gang, med et stort og sjeldent dominerende gutteflertall og et stadig stillere jentemindretall. Jo stillere jentene blei, jo mer plass blei det til gutta, og enda mindre til jentene. Vi hadde snakka mye om dette i klassen, jeg hadde delt jenter og gutter i noen timer nå og da for å fordele meg mer rettferdig på dem, og det hadde vært noen egne jentemøter. Jentene var fortsatt svært stille og lavmælte.

En tirsdag ettermiddag somla jentene ekstra med å gå ut, og hviska til meg: – I morgen skal vi bråke! Men du må love å se det, og så må du kjeffe!

Dagen etter gleda jeg meg ordentlig til å gå på jobben. Det var veldig pent vær. Jentene skulle vise at de var der!

Vi hadde regning i 1. time. De regna, og jeg gikk rundt omkring. Jeg hadde greid å ikke bruke jentene som støtdempere mellom bråkete gutter, så gutta satt mest i den ene enden av klasserommet, og jentene i den andre. Jeg var naturligvis mest på guttesida, fordi de maste mer der, og fordi det er lettere å holde det rolig når du er hos dem. Men hele tida så jeg over til jentene så ofte jeg kunne. For jeg hørte ikke noe bråk, tenk.

Der! Mette kasta viskelæret sitt over to pulter bort til Kari. – Kaster du ting omkring deg i klasserommet!? sa jeg høyt og anklagende. Mette og Kari dukka seg, og jeg rista fortørna på huet. Så var jeg hos gutta igjen. Men jeg greide å se, og hørte så vidt, at Ellen og Mona snakka halvhøyt sammen. – Slutt med den

FILL THIS PRAM WITH MONEY
OR I'LL EXPLODE WITH
PREMENSTRUAL TENSION!

snakkinga midt i timen, hva er det som går av dere! brølte jeg litt høyere enn sist, og gikk bort til dem igjen. Så tilbake til gutta.

Før timen var slutt, så jeg at Lisbeth tok opp en pastilleske og tok en hel pastill. – Du **veit** at det ikke er lov å spise godteri i timen. Få bort det der! Jeg var nå veldig oppgitt.

Mens disse tinga skjedde, var det ikke stille ellers i klassen. Det store gutteflertallet var ikke akkurat lydløst til hverdags.

Da vi skulle ut til friminuttet, sto jentene i klasserommet, men ved døra, og trippa. De ville ikke gå ut: – De skal banke oss! Da så jeg noen av gutta i klassen stå ute i gangen med skulende blikk og huet mellom skuldrene. Men det blei ikke noen banking og slåssing.

I neste time spurte jeg: – Hva skjedde borte ved døra? Langt om lenge kom det fra en av de mer hardtslående gutta, sint: – Du var hos dem, du! Men du skal være hos oss, for det er det du pleier!

Der fikk jeg den. Var jeg virkelig så lite borte hos jentene at en tre-fire ganger blei for mye? Jentene blei jo veldig synlige, sjøl om det var gjennom kjefting. Virka det provoserende på en del av gutta? Hadde jentene rett og slett fått for mye, etter enkeltes mening?

Typisk nok: Noen jenter blei lei seg over det de hadde gjort. De syntes også de hadde fått for mye.

Denne hendelsen diskuterte vi ganske grundig. Jeg fortalte dem om undersøkelser som viste hvordan lærere ikke greide å fordele tida si så rettferdig mellom jenter og gutter, og om ulik timeplan for jenter og gutter da jeg var jente. Flere gutter i klassen ville ha det mer rettferdig, og jentene blei etter hvert stoltere over "aksjonen" sin. Det var en fin dag. Men det koster å prøve å vise fram ting eller protestere og endre. Det bør jentene forberedes på – gjerne i diskusjoner i jentegrupper.

Det er helt opplagt at hvis du forsøker å rukke ved et bestemt maktmønster, så vil det skape reaksjoner. Forholdet mellom kvinner og menn i samfunnet og mellom jenter og gutter på skolen, er et makthforhold. Liker du ikke ordet makt, kan du tenke på interessekonflikter. Sjøl om alle er individer med sine forskjeller, er ikke forholdet mellom gutter og jenter et forhold mellom kort og langt hår, mellom utovertiss og innovertiss. Det er et forhold mellom grupper, der den ene gruppa har større fordeler enn den andre.

Det ene kjønnet i samfunnet bestemmer mest hvordan tinga skal være, hva som er normalt mellom mennesker. Det ene kjønnet bestemmer hvem som skal ha mest å si, mest tid, fritid, penger, oppmerksomhet og rom. Den parten som har mest, vil sjøl-sagt reagere mot at ting blir tatt fra dem. Det er bare den mest sjeldne mann og den aller mest uvanlige gutt som kommer gående og frivillig tilbyr seg å gå til side og gi noe av det han har.

Det kvinner og jenter vil ha, kan de ikke få, de må slåss for det. De må organisere seg på et vis, det vil si komme sammen og snakke og bli enige om å støtte hverandre. Men en slik kamp koster, fordi de vil møte motstand og motangrep, slik som da jentene ville bråke. Slik som jenter som får vite at de er stygge og misunnelige når de vil ha vekk reklame med nesten nakne damer.

Når jenter vil ha mer av lærerens tid, tar de tid som gutta er vant til å få. Når jentene krever andre aktiviteter i gymsalen enn

de som gutta er vant til å ha, tar de aktiviteter fra gutter. Når kvinner vil velges inn i styrer der menn er vant til å sitte for seg sjøl, tar de styreplasser fra menn.

Det er altså interessekonflikter, eller kamp om rett til å bestemme, eller kamp om makt. Skolen avspeiler samfunnet. Maktforholda i samfunnet finner vi igjen i skolen. Det er ikke det minste rart at det er jenteundertrykking i skolen når det er kvinneundertrykking i samfunnet. Det kommer ikke noen og gir kvinner høyere lønn eller mer innflytelse. Hver eneste lille forandring til det bedre har kvinner kjempa for i årevis, noen ganger i generasjoner.

Det kommer ingen og gir ting til jentene i skolen heller. Det vi kan gjøre som lærere, er å legge forholda så mye til rette for rettferdighet som vi kan, på to områder: Ved å prøve å få et bevisst forhold til våre egne metoder i undervisninga, slik at vi kan demme noe opp for og motvirke den nedtråkkinga av jenter som skjer daglig. Og fordi dette er vanskelig å gjennomføre i praksis, kan vi skille jenter og gutter en del av tida, slik at vi får gitt jenter vår fulle oppmerksomhet i hvert fall da.

Dette er viktig og nødvendig. Men når alt kommer til alt, så er jeg helt sikker på at det er jentene sjøl som må stå for forandringa. Læreren kan gjøre viktige bidrag til dette, bl.a. ved å hjelpe jentene til å se sine sterke sider, organisere undervisninga slik at det er lettere for jenter å komme fram med erfaringene sine og meningene sine, og hjelpe dem til å se sjøl hva de er utsatt for.

Men sjølve kampen må være deres egen. Ingen klarer å være med på andre forandringer i sitt eget liv enn dem de ønsker sjøl. – Og det er de som går inn for forandringene, som får smake steika i tillegg.

Vi kan snakke med jentene om hva de leker i friminutta og hvor de leker. Slett ikke alltid, men ofte nok, sier jentene at gutta "tar all plassen" i skolegården. Dette kan være noe jentene bare trur. Men saka bør undersøkes. På mange skoler er idrettsbanen stedet for gutter, fordi de sparker fotball der. Banen kunne godt blitt brukt til å hoppe tau og strikk, til løping og slåball, men det er etter hvert blitt sånn at den er fotballens sted. På noen skoler har gutta området midt i skolegården til balleker, mens jentene hopper strikk i kantene.

Hvis jentene foreslår at banen burde forbeholdes jenter i ett stort friminutt i uka, så forbered dem på at det kan komme til å bli svært ubehagelig for dem.

Det skjedde på en skole. Etter nøye behandling i elevrådet, blei det bestemt at i storefri på torsdager skulle banen være forbeholdt jenter. Etter tre torsdager kom jentene til lærerne og trygla og ba om å få slippe. For en del av gutta, ikke alle, hadde stilt seg opp i utkanten og ropt og telt i kor: en, to, tre, fire osv. Det var nemlig bare 72 jenter på banen! Mens det gikk omtrent 150 jenter på hele skolen! (At de sjøl var langt færre når de sparka fotball, streifa dem ikke.) Så jentene trengte ikke den torsdagen, for det var jo nesten ingen der! De misbrukte banen! Det blei mye styr, og jentene ville absolutt helst slippe å ha slike fordeler som et helt stort friminutt.

Boka er lagt ut
på nettet i fire deler.
Du finner resten
i pdf-arkivet.